

KL

> KL 2021
> FOLKEBIBLIOTEKER

DEBATPLÆG

UDNYT FOLKEBIBLIOTEKERNES POTENTIALER

INDLEDNING

Folkebiblioteket er folkets bibliotek. Biblioteket er et stærkt omdrejningspunkt i lokalsamfundet - ikke blot for litteratur, oplysning, dannelse og kulturel aktivitet, men som et sted, der skaber sammenhængskraft og grobund for udvikling.

I en tid præget af forandringer, opbrud og kriser har biblioteket en unik position og betydning for oplevelsen af nærhed og fællesskaber mellem mennesker, for vores tænkning og vores kulturliv – og i sidste ende vores demokrati. Med et stærkt bibliotek har kommunerne mulighed for at engagere og understøtte dannelsen hos borgerne, udvikle bæredygtige lokalsamfund og styrke demokratiet.

Biblioteket har alle forudsætninger for at understøtte en række af FN's Verdensmål, som mange kommuner allerede arbejder med - særligt fokus på sundhed og trivsel (verdensmål 3), kvalitetsuddannelse og livslang læring (verdensmål 4) samt fokus på bæredygtige byer og lokalsamfund (verdensmål 11).

Det er tanken, at dette debatoplæg skal danne grundlag for en bred forankret drøftelse i kommunerne om, hvilken rolle folkebiblioteket skal spille fremadrettet. Med debatoplægget peges på en række områder, hvor biblioteket har potentiale til at skabe merværdi for kommunen.

Det er ikke intentionen, at alle biblioteker skal kunne det hele, men kommunalbestyrelsen opfordres til at drøfte, hvad der er vigtigt at sætte fokus på i sin egen kommune.

BIBLIOTEKETS POTENTIALER

Folkebiblioteket er Danmarks største kulturinstitution, men det er også meget mere. Folkebibliotekernes grundlæggende idé om oplysning, dannelse og kulturel aktivitet for alle er broen til fremtiden, hvor borgerne i endnu højere grad end i dag vil have brug for et sted, hvor alle har mulighed for at hente viden og information og mødes på tværs af kulturel, økonomisk og social baggrund.

Oplyste medborgere har altid været forudsætningen for det danske demokrati, vores sammenhængskraft og velfærdssamfund. Her har folkebiblioteket haft en vigtig historisk rolle. Og biblioteket skal fortsat tage ansvar – også på nye områder. Bibliotekets troværdighed skal være i top i en tid, hvor tilliden til nyhedsstrømme og medier er udfordret.

For de fleste kommunale opgaver gælder, at de ikke lader sig løse inden for et specifikt område, men kun kan løses gennem målrettede indsatser og samarbejder på tværs af sektorer. Her har folkebiblioteket et stort potentiale og mange steder også stor erfaring som det lokale omdrejningspunkt, der kan være drivkraft for forandringer.

Biblioteket kan spille en væsentlig rolle, uanset om det handler om at styrke børns læsning og understøtte digital dannelse, at skabe rammer for fællesskaber, foredrag og kulturelle aktiviteter eller indsatser inden for digitalisering, integration, sundhed, socialt udsatte mv. Biblioteket er derfor som vidensinstitution, og lokalt samlingspunkt, indgang til at løfte flere af FN's verdensmål, som kommunerne arbejder med.

Foto: Nyborg Kommune

BIBLIOTEKET UNDERSTØTTER TRIVSEL, LÆSELYST OG DANNEELSE

Der bliver født flere børn, borgerne bliver ældre, og i Danmark er livet godt for de fleste. Men andelen af børn og unge, som mistrives, er stigende. Flere er pressede af hverdagens krav og forventninger fra skole, forældre, samfund og ikke mindst de sociale medier.

Kultur, herunder litteratur og læsning, kan være vejen til livsglæde, robusthed, kritisk tanke og dannelse, og folkebiblioteket kan være en del af borgernes liv fra baby til pensionist.

Folkebibliotekerne kan spille en afgørende rolle for børn og unges sprogudvikling, dannelse og læsning og byder på mange læringsmuligheder til folkeskolerne såsom informationsøgning, kildekritik mv. Men der er et fornyet behov for at bringe læselysten mere i spil, og

folkebiblioteket kan skabe gode og alternative frirum for børn og unge, som samtidig bidrager til læring og dannelse.

Læselyst og læsekundskaber er ikke blot afgørende for at gennemføre en uddannelse og være på arbejdsmarkedet, men også for at blive et "helt" og robust menneske, der har stiftet bekendtskab med andre skæbner, virkeligheder og historier gennem læsningen.

Folkebibliotekerne kan etablere samarbejder vedr. sprogudvikling og læsning med en lang række parter som f.eks. sundhedsplejen, daginstitutioner og folkeskoler, skolefritidsordninger, klubtilbud og ungdomsuddannelser, ligesom læseklubber kan stimulere lystlæsning og sociale fællesskaber for unge, voksne og ældre.

Spørgsmål til debat:

1. *Hvordan skal folkebiblioteket bedst muligt understøtte børn og unges udvikling, sprog og læselyst?*
2. *Hvordan sikrer I samspillet mellem biblioteket og dagtilbud, skole, SFO mv. ift. børn og unge, og hvilke politiske drøftelser kræver det evt. på tværs af udvalgsstrukturer?*
3. *Hvordan ser I behovet for at udnytte potentialerne i samarbejder mellem folkebibliotek og andre sektorer, som f.eks. social- og sundhedsområdet, integration, beskæftigelse mv.?*

CASE: På sprogsportet i Brønderslev

I Brønderslev er biblioteket initiativtager til et tværgående samarbejde med alle børnehaver, vuggestuer og dagplejere i kommunen.

Sprogsportet er et seksugers målrettet forløb, der har til formål at styrke sprogudvikling og tidlige læsefærdigheder hos de 0-6-årige børn gennem brug af leg, sang og bøger. Det fungerer konkret ved, at alle kommunens institutioner har anskaffet sig "sprogposer", der indeholder bøger og andre rekvisitter, som skal stimulere børnenes fortælleevne og ordforråd. Institutionernes pædagoger gennemfører herefter tre ugentlige aktiviteter med sprogposerne, og bibliotekerne giver løbende støtte og sparring.

Tiltaget udspringer af projektet Sprogstart, der blev gennemført i Nordjylland, og viste, at ordforrådet havde udviklet sig 22% bedre hos de børn, der deltog i projektet, end dem der ikke deltog. Dette initiativ blev rullet ud nationalt som Bibliotekernes Sprogspor, men Brønderslev er indtil nu den eneste kommune, hvor alle institutioner er med i indsatsen, og hvor det er en helt naturlig del af daginstitutionernes årshjul at arbejde med Sprogsportet i forbindelse med sproglig udvikling og tidlige læsefærdigheder.

Det har krævet erfaring og systematik at samarbejde med institutionerne, ligesom der har været behov for tid og prioritering fra alle parter. Med Sprogsportet har biblioteket dog formået at spille ind i nogle centrale og relevante fokusområder og udfordringer lokalt ved at tage afsæt i et stærkt, overordnet fokus på barnets trivsel og udvikling i Brønderslev Kommune.

CASE: Biblioteket er afgørende for trivsel blandt demente i Hillerød

Hillerød Bibliotek har gennem mange år haft et frugtbart samarbejde med kommunens demenskonsulent for at sikre gode biblioteksoplevelser, der kan have stor betydning for de demente borgere.

Biblioteket er blot en blandt mange institutioner og virksomheder i syv nordsjællandske kommuner, der har modtaget kommunalt forankret uddannelse i håndteringen af demensramte gæster. Men særligt bibliotekets mulighed for at give de demensramte adgang til læsning, kulturel dans og sociale fællesskaber, kan være afgørende i forhold til at styrke trivslen hos en meget udsat gruppe, der ellers ofte er i risiko for at blive isoleret fra sine omgivelser og helt opgave læsning.

Som del af en fælles indsats for at skabe et mere demensvenligt samfund i Nordsjælland har personalet på Hillerød bibliotek fået en række værktøjer, der gør, at de bedre kan hjælpe de demente brugere af biblioteket. Biblioteket har bl.a. haft fokus på at skabe et trygt miljø, hvor borgeren bliver mødt af tålmodighed og forståelse, når de færdes på biblioteket, ligesom der er etableret konkrete initiativer som fx en læseklub for demente.

Den fælles overordnede indsats har givet et konkret fiks punkt for et løbende samarbejde mellem kommune, bibliotek og andre institutioner til stor glæde for alle parter, der gennem samarbejdet skaber mere værdi for de demente borgere og deres pårørende.

CASE: Fokus på bøger og betjening i Lyngby-Taarbæk

I de seneste år har Lyngby-Taarbæk Bibliotekerne arbejdet med et styrket fokus på bogudlån og åbningstider med fysisk betjening. Baggrunden herfor var en række undersøgelser, der viste, at borgerne ønskede, at biblioteket var et sted, hvor man kan låne en god bog, få anbefalinger, og hvor man kunne fordybe sig. På den baggrund besluttede biblioteket at sætte borgerne og bøgerne i centrum og at arbejde efter mottoet "Bøger og betjening".

Biblioteket satser på læselyst via formidling, hvilket bl.a. indebærer, at der er biblioteksfagligt personale i hele åbnings-tiden. Indsatsen har resulteret i et markant øget udlånstal og flere besøgende, og samtidig har det tydelige fokus på at øge udlånet givet større arbejdsglæde for personalet.

Der foregår løbende kompetenceudvikling af medarbejderne, bl.a. med fokus på kommunikation til og med borgerne, ligesom personalet arbejder på at blive bedre til at etablere relationer og skabe det gode værtskab. Dette understreges også ved, at der ligger et betjeningspunkt lige ved bibliotekets indgang, så det er let at finde personalet. Efter amerikansk forbillede har biblioteket ligeledes udviklet en læseservice-model, hvor personalet via forskellige greb pejer sig ind på borgernes præferencer ift. genrer og titler, og finder relevante bud på litteratur.

Lyngby-Taarbæk Bibliotekerne har øget samarbejdet med skolerne og opprioriteret børnebiblioteket, ligesom der udvikles tilbud til voksne, som skal have genoptrænet læseevnen. Biblioteket arbejder også på at etablere fællesskaber omkring læsning og laver generelt flere arrangementer end tidligere, som primært er tæt koblet til formålet om at fremme læselysten.

BIBLIOTEKET SKABER DIGITALE MEDBORGERE

Allerede før Corona-pandemien ramte verden, var den digitale tidsalder i fuld fart. Vi er konstant omgivet af information fra mange forskellige medier, kilder og platforme, og den grundlæggende digitalisering af vores samfund kan risikere at hægte nogle samfundsgrupper af. Uden digitale kompetencer er man afskåret fra den viden og information og de samtaler og fællesskaber, der findes på digitale platforme, ligesom man ikke kan have den nødvendige kontakt til offentlige myndigheder.

Folkebibliotekerne kan være borgernes indgang og adgang til den digitale verden. Det gælder f.eks. informationsøgning og brug af

digitale ressourcer, som e-bøger, lydbøger og lignende. Folkebiblioteket kan også udbyde IT-kurser, som kan være åbne for alle eller målrettet bestemte befolkningsgrupper, ligesom biblioteket kan introducere børn og unge til digital kildekritik, brug af e-boks og digital kommunikation med det offentlige.

Bibliotekerne kan understøtte, at der bliver endnu flere digitale medborgere i fremtiden ved at give adgang til digitale platforme og understøtte digital kunnen og digital dannelse, så borgerne både nu og fremover bliver i stand til at færdes på, være kritiske overfor og forstå digitale medier og platforme.

Spørgsmål til debat:

1. Hvordan vil I sikre, at folkebiblioteket forbliver et relevant og tidssvarende tilbud til borgerne i en tid, hvor mere og mere digitaliseres?
2. Hvor ser I potentialerne for hhv. det fysiske og det digitale bibliotek?
3. Hvordan finder I balancen mellem det fysiske og det digitale bibliotek?

Foto: Ballerup Kommune

CASE: Borgerservice to-go på Frederiksberg

På Frederiksberg Bibliotek bringer de Borgerservice ud. Projektet Borgerservice to-go drager nemlig ud i kommunens boligsociale områder for at hjælpe borgerne med skat, AULA, e-Boks, boligstøtte, NemID og kommunikationen med det offentlige.

En stor del af borgerne i de boligsociale områder er ofte i risiko for at blive hægtet af i den selvbetjente digitale borgerservice, og de tilbydes derfor personlig vejledning i deres nærområder på både dansk, engelsk og arabisk. Desuden prioriterer biblioteket at skabe en tæt relation til de lokalområder, der arbejdes i, ved at der arrangeres kultur møder og fællesspisninger, ligesom projektets medarbejdere stemmer dørklokker for at øge kendskabet til tilbuddet.

Initiativet er en del af den samlede integrationsindsats i Frederiksberg Kommune og har til formål, at flere borgere føler sig trygge ved at færdes på offentlige hjemmesider og betjene sig selv på nettet. Det er tænkt som en håndsrækning, der skal hjælpe borgerne med selv at kunne finde ud af det til sidst. En hjælp til digital selvhjælp, der samtidig bliver en drivkraft for medborgerskab, inklusion og integration – såvel fysisk som digitalt.

Borgerservice to-go kræver sprog- og rådgivningskompetencer blandt medarbejderne, som sidder sammen med borgeren fra start til slut, fordi borgeren muligvis har brug for at skulle kontakte mange aktører for at få deres sag løst. Det har krævet en indsats at skabe synlighed omkring projektet i områderne, og i den forbindelse har det været en fordel at samarbejde med lokale foreninger og andre aktører.

CASE: Digitalt studieunivers i Esbjerg

I Esbjerg har biblioteket oplevet stor succes med et omfattende digitalt univers for studerende på kommunens ungdomsuddannelser. Projektet er udviklet som et webunivers, som er inddelt i emner og fag, så det er nemt at finde digitalt og tilgængeligt materiale om alt fra feminisme til bioteknologi.

Studieuniverset er tænkt som en hjælpende hånd til opgaveskrivning og informationsøgning. Materialet i universet stammer fra biblioteks mange forskellige databaser, som bliver stillet til rådighed for de studerende.

Sideløbende underviser Esbjerg Bibliotek i informationsøgning på kommunens gymnasier. Her spiller Studieuniverset også en vigtig rolle som en kilde til grundig, pålidelig og opdateret viden og dermed et alternativ til fx Google-søgninger.

Med Studieuniverset har Esbjerg Bibliotek prioriteret at give adgang til en stor mængde digitalt materiale, som er formidlet på en relevant måde for kommunens studerende, og etableringen af universet har samtidig været med til at sikre større synlighed omkring bibliotekets øvrige digitale tilbud.

Generelt set har etableringen af Studieuniverset medført, at kommunens studerende har fået en større bibliotekstilknøpling end tidligere.

CASE: Robotteknologi i Ballerup

I Ballerup er det ikke kun mennesker, der betjener borgerne. Her har man siden 2018 kunnet møde robotten Tjili Pepper, som kan kommunikere med borgere og personale.

Biblioteket har valgt at bruge robotten for at give kommunens borgere mulighed for at stifte bekendtskab med den robotteknologi, som i større eller mindre grad kommer til at præge mange danskeres fremtidige hverdags- og arbejdsliv.

Tjili har bl.a. indgået i det landsdækkende projekt Robotten, min læsemakker der undersøgte, hvordan robotteknologi kunne motivere børn til at læse bibliotekernes digitale materialer, og hvordan robotten kunne agere læsemakker for læsesvage børn i alderen 6-12 år.

Sammen med foreningen Coding Pirates, som arbejder for at fremme børn og unges kreative kræfter, har Tjili afholdt arrangementer, hvor børn har lært at programmere. Tjili har også stået på scenen som skuespiller i en eksperimenterende Shakespeare-forestilling og deltaget i teknologifestivaler.

Derudover indgår robotten også i børnebiblioteket, hvor den stiller opgaver til mindre børn, ligesom den udlånes til forskellige kommunale sammenhænge både i og uden for biblioteket. Og så stiller den i øvrigt op til interviews om robotteknologi, hvis der skulle komme nogle skoleelever eller andre nysgerrige forbi.

BIBLIOTEKET GIVER SAMMENHÆNGSKRAFT OG FÆLLESSKAB

Stadig flere danskere – både unge og gamle – føler sig isolerede og ensomme. Og flere mennesker står uden for eller på kanten af fællesskabet. De er marginaliserede pga. sygdom, økonomiske, sociale eller psykiske problemer eller kulturelle og sproglige udfordringer. Mange af yderområderne i Danmark bliver affolkede, og efterlader halvtomme byer med svære kår for fællesskab og lokalsamfund.

I den digitale tidsalder kan fysiske samlingssteder skabe samvær og følelsen af at høre til et sted. Mange biblioteker er allerede ramme om civilsamfundets egne aktiviteter og skaber rum til selvorganiserede tiltag og kulturelle aktiviteter. Andre biblioteker er deciderede kulturhuse, og arrangerer selv foredrag, koncerter og diverse events.

Folkebiblioteket kan samtænkes med andre initiativer via gode samarbejder, men også ved egentlige samlokationer, så biblioteket ligger samme sted som borgerservice, kulturhus, musikskole, idrætshal, folkeskole, foreningslokaler mv.

Folkebiblioteket kan være centrum for liv i byer og byområder, hvor de er med til at skabe sammenhængskraft og fællesskaber mellem mennesker samt levende og attraktive bymidter. Biblioteket kan understøtte den sociale infrastruktur og borgernes lyst til at deltage i fællesskabet. Ofte med helt enkle midler og fokus på værtskab, så også nye grupper bydes velkomne, hvad end det er ensomme ældre, unge studerende eller småbørnsfamilier.

Spørgsmål til debat:

1. Hvordan ser I behovet for at gøre folkebiblioteket til et relevant samlingssted for det lokale fællesskab og borger/brugerdrevne aktiviteter?
2. Hvordan finder I balancen mellem biblioteket som et sted for litteratur, dannelse og oplysning og biblioteket som fysisk mødested?
3. Hvilke potentialer kan der være i at jeres bibliotek samlokaliseres med andre kommunale institutioner?

Foto: Gladsaxe bibliotek

CASE: Samlokalisering i Sønderborg

I Sønderborg har etableringen af et nyt multikulturhus ved byens havnefront samlet de tre kulturinstitutioner Biblioteket, Sønderjyllands Kunsthøjskole og det tyske mindretals bibliotek, Deutsche Bücherei Sønderborg.

Samlokaliseringen af institutionerne var del af en politisk helhedsplan for etableringen af et havnefrontsmiljø i Sønderborg, hvor multikulturhuset og dermed biblioteket blev indtænkt som en aktiv drivkraft for liv og udvikling i den nye bydel.

Et væsentligt fokus i denne konstruktion var en ambition om at transformere bibliotekerne og kunsthøjskolen ind i en ny tidsalder. Fælles for multikulturhuset er det således blevet prioriteret, at den fysiske dimension, som fysiske materialer, kulturelle aktiviteter, kunstundervisning og det 3. sted (en café og 273 studie- og siddepladser som værested) er udviklet i kombination med den digitale dimension.

Den digitale dimension viser sig i institutionernes formidling på digitale platforme i multikulturhuset og via helt ny og innovativ digital skiltning samt kunstinstallationer i huset.

De tre institutioner har alle fået mere synlighed af at ligge i samme hus, og de har hver især skabt interesse hos de besøgende. Bibliotekets nye arkitekttegnede lokaler danner rammen for ca. 1.000 besøgende dagligt, der benytter biblioteket til mange forskelligartede formål. Det er ikke alle, der kommer for at låne bøger, så biblioteket har haft et højt besøgstal og en mindre stigning i udlån. Det tyske bibliotek har øget sit låntal, og kunsthøjskolen har etableret ventelister til en række hold, som de tidligere havde problemer med at fylde op.

CASE: Borgernes hus i Vejen

I 2019 slog den nye biblioteksbygning i Vejen dørene op på en ny central adresse tæt på togstation, butikker og handelsliv, ungdomsuddannelser og idrætscenter.

Biblioteket er et samlingspunkt, et opholdssted og et frirum, og har siden åbningen haft målrettet fokus på at spille ind i kommunens strategi vedr. mental sundhed, og på at være det foretrukne opholdssted for børn og deres familier. Derudover arbejder biblioteket på at udfolde biblioteksrummet som borgernes hus, så borgerne får en arena for deres egen kulturelle skabertrang.

Biblioteksrummet er nemlig tænkt som et aktivitetsrum til, med og for borgere, med café, pejsstue, legetek, sale til arrangementer og meget mere, og biblioteket er udtryk for en deleøkonomisk tankegang. Biblioteket deler bøger og oplevelser med borgerne, og det deler rum og rammer med foreninger og enkeltpersoner med et kulturelt drive, som de vil dele i et fællesskab med andre fx vedr. litteratur, syværksted, cykelværksted, trædrejning mv.

Skoler og børnecentre besøger biblioteket i hobotal, og dialogen, samarbejdet og partnerskaberne med netop skoler og børnecentre har højnet kvaliteten af formidlingen til børnene, som selv bliver ambassadører for biblioteket og tager deres forældre og bedsteforældre med på biblioteket og formidler deres oplevelser til dem.

Efter åbningen har Vejen Bibliotek oplevet en fordobling af sit besøgstal og har samtidig knækket kurven på udlån af fysiske materialer med en stigning på 12,5 procent.

CASE: Bibliotekshaven – Danmarks første litteraturlegeplads i Gladsaxe

I Gladsaxe har man anlagt et lege- og oplevelsesrum som en direkte forlængelse af børneafdelingen på hovedbiblioteket. I Bibliotekshaven kan børn i selskab med deres forældre boltre sig på en legeplads, hvor man bl.a. kan hoppe på Cirkelines prikker eller hilse på Mumi.

Bibliotekshaven er etableret som en del af Gladsaxes byudviklingsprogram, der har som overordnet formål at forbedre bylivet ved at fokusere på hverdagslivet og udvikle de steder i byen, hvor folk i forvejen kommer. Bibliotekshaven og den tilhørende litteraturlegeplads er anlagt for at gøre biblioteket til en aktiv del af byens rum, hvor børn og familier kan opleve og lege i litteratur som en naturlig del af deres biblioteksbesøg.

Det udendørs lege- og oplevelsesrum har givet mærkbart flere besøgende til hovedbiblioteket. Modsat forventningen har det endda også tiltrukket interesserede fra den anden side af Gladsaxes kommunegrænser. Blandt andet har mange daginstitutioner, kulturinstitutioner, foreninger og lokale aktører vist interesse for at samarbejde om arrangementer og aktiviteter i havens unikke omgivelser.

Gladsaxe Bibliotek har vedvarende fokus på at leg og bevægelse kan inspirere til læseoplevelser og søger derfor at skabe en sammenhæng mellem de aktiviteter, der foregår ude i Bibliotekshaven og inde på biblioteket.

Grundet den store interesse for haven, kræver det konstante vedligehold af legepladsen en del ressourcer. Det har medført en ændring i rollen som børnebibliotekar eller -formidler, som dog også medfører en sjovere, mere kreativ og alsidig hverdag for medarbejderne.

Udnyt bibliotekets potentialer

Folkebibliotekerne har muligheden for at spille en afgørende rolle i kommunen som medspiller på mange kommunale områder og dagsordener. Med dette debatoplæg peges der på, at biblioteket kan bruges til mange ting, men det kan ikke alt på samme tid eller i lige høj grad. KL håber, at debatoplægget og de efterfølgende cases vil inspirere til gode drøftelser i kommunalbestyrelsen om, hvad man ønsker at bruge biblioteket til i netop sin kommune.

KL

KL
Weidekampsgade 10
2300 København S
Tlf. 3370 3370
kl@kl.dk
www.kl.dk
@kommunerne
facebook.com/kommunerne

Forsidefoto: Vejen Kommune